

↳ Berta Ádám

„Egy kis izom”

(Nagy Ildikó Noémi: *Egytörve*, Palatinus, 2010)

Szeretem Nagy Ildikó Noémi novelláit, emlékezetes eseménynek tartom az *Epic*, a *Lélegezz velem*, a *Lánycsók*, vagy éppen a *Bumeráng* megjelenését. Most, végre kezemben tartva első kötetét, amely egybegyűjti a szerző eddigi rövidprózáit, talán még jobban várom, hogy második kötete napvilágot lásson, mint amennyire eddig ezt az elsőt vártam.

Ugyan nem hátrány, ha egy novellagyűjtemény heterogén szöveget ad ki, az *Egytörve* című könyvet végigolvasva mégis az lett az érzésem: egyszerre kaptam túl sokat és túl keveset. S élményem ezúttal nem pusztán a minimalizmusnak a redukcióban a teljességet felmutató természetéből adódik. Hiszen Nagy Ildikó Noémi – amint ez a Palatinus kiadványában talán el nem ítéhető módon nem szerepel – tíz év alatt írta meg az itt olvasható rövidprózákat, s e tíz év nem múlt el változások nélkül. Míg a szövegekben megszólaló hang igencsak állandó, a régebbi s az újabb írások között prózapoétikai tekintetben rengeteg fejlemény figyelhető meg. Talán túlzottan egyszerűsítek, ha utóbbi szempontból két csoportra osztom a könyv írásait. Míg az első mondatomban felsorolt történetek s még néhány másik, így például az *Orális higiénia* vagy a *Lányok bálvány* valódi minimalista gyöngyszemekként működnek számomra, addig jó pár másik szöveget – ha már a minimalizmus háza tájáról hozok példát – inkább Raymond Carver verseihez, semmint prózájához tudom kötni. A *Martha*, *Ősz*, *New England*, *Szilenció* stb. típusú szövegek jobbra statikusak, eseménysor szintjén minimális előrehaladással szolgálnak. Ez persze nem feltétlenül baj, örülök, hogy kötetben olvashatjuk őket, de érdekességüket főképp az adja, hogy árnyalják a Nagy Ildikó Noémi szövegeiben megszólaló hangot, illetve kinyitják a könyvet a novella társműfajai (tárca, esszé, karcolat, stb.) felé. (Például megtudjuk belőlük, hogy az USA-ban ez vagy az így van vagy úgy van – informatív, a magyar közegét kulturálisan gazdagító aspektusuk tagadhatatlan.) Ismétlem, nyilván nem feladata egy novellagyűjteménynek, és még annyira sem egy első kötetnek, hogy pályáit rajzoljon meg, s kritikai kontextusban láttassa az egyes írásokat, az egyes rövidprózák első közlésének dátuma mégis eligazíthatna arról, merről merre halad a szerző, s bizonyos távlatot adhatna a kötet líraibb, illetve epikusabb pillanatainak.

Annál is inkább, mert az *Egytörve* által felmutatott hangot valóban lényeges fejleménynek tartom a legújabb irodalmunkban – erről lásd *Hi* című írásomat (a Darabos Enikő – Balogh

Endre szerkesztette *Bizarr játékok* című tanulmánykötetben, JAK–Prae.hu, 2010). A tómondatokra épülő, precíz dikció ellipszisek révén, illetve az empirikus megfigyelést a konvencionális tapasztalat elé helyezve szolgáltat páratlan, egyedi összefüggéseket életünk szerkezetéről. Trendi közege tetszetős alapot teremt az olvasói azonosulásra, a kettős identitás kérdése pedig – a szövegek elbeszélőinek visszatérő közös jegye –, alkalmas napjaink általánosabb érvényű egzisztenciális problémáinak: a családhoz, hagyományhoz, transzcendenciához, illetve ezek hiányához való problémás viszony megszólítására. „Egy kis izom remegett az arcomon. Talán nem látja” (24) – olvashatjuk a *Ha szépet álmodsz* című rövidtörténetben, az elbeszélő nem hiszi, hogy valaha is visszatér érzékeibe a bizsergés, amelyet magában a szerelemhez társít. Ritka pillanat, peremvidék ez Nagy Ildikó Noémi prózájában, narrátorai nem szoktak ilyen konvencionális vagy kiszolgáltatott érzéseket érinteni, főképp nem magukkal kapcsolatban. Itt az elbeszélő ezt mégis megteszi, de a lejegyzés módja kapszulában nyújtja át nekünk a minimalista megközelítés esszenciáját: anatómiai akkurátussággal bontja le egyetlen részletre a helyzet sajátosságát, megragadva a „kis izmot” az arcban, s rögtön feltárja a lehetőséget, hogy az elbeszélő momentum talán nem is érzékelhető az egyedüli jelenlévő szemlélő számára.

Az érzés felszámolása ilyen módon történetileg (többé minden bizonnyal nem fordul elő), az észlelés felől (a másik talán nem is látta), és introspektíve is lezajlik, utóbbi aspektusból egy beszédes helyettesítés révén (nem is a szív bizsergés, hanem az arca telepedett tik). Bizsergés egyfelől *van*, hiszen az elbeszélő és barátnője is megtapasztalt valamit, amiről az elbeszélő azt gondolja, hogy azonos, és a barátnő kommunikálni is képes az elbeszélő felé az érzéssel kapcsolatos gondolatait, úgyhogy ennek folytán az elbeszélő felidéri saját élményét. Áttételes és rejtett útvonalon ugyan, de a szöveg, a befogadás megközelíthet egy konvencionálisnak vélt érzelmét. Az áttételesség és rejtettség azonban telibe találja a minimalista megközelítés visszafogottságát, s lehetőséget nyújt számunkra, hogy a jelölés minimumát, a „kis izomban” rejülő parányi metonímiát ráolvassuk az arcra, évezredek metafizikus hagyományunk leguniverzálisabb jelére. Hiszen éppen ez az a felület, amelyet a biológia bocsát rendelkezésünkre, hogy aztán a nyugati gondolkodás átrajzolja, s az örökké szellemi természetű individuum alapvető vonatkoztatási tartományává, egyben megkerülhetetlen, pillanatnyi, rugalmas tükrévé tegye. A *Ha szépet álmodsz* semmit nem mond erről az arcról, voltaképp bármelyikünk arcáról beszélhetne, az arcról általában, amely, mint tudjuk, az egyén életének előrehaladásával párhuzamosan vetkőzi le egyre inkább genetikus, „adott” voltát, s ölti magára viselőjének belső tulajdonságait. E szövegben csakúgy, mint a kötet más ellipsziseiben a leírás hiánya nyitja meg a képzelet terét. A minimalista szöveg olvasása nemcsak az akkurátus mikrorealizmus szöveghelyeit lekövetve, hanem másfelől, a kihagyásokban létrejövő kreatív olvasói azonosulás, ki-ki sajátos tapasztalatainak mozgósítása révén válik működőképessé.

A „kis izom” ezen a ponton radikális metaforává tágul, megengedi a szöveg felforgatását, szembesítését a hagyománnyal,

amelyből érkezik, és ahová eljut. Nagy Ildikó Noémi kötete összehurkolja a (hetvenes évektől megkezdődött) kortárs amerikai próza folyamatait a (kilencvenes évek óta tartó) kortárs magyar prózairodalom egyes tendenciáival, e kettősség fényében válik érthetővé a gyűjtemény címe is: *Egytörve*. Ne gondoljunk azonban a francia és amerikai dekonstrukció, e heterogén filozófiai és irodalomkritikai trend honosítására, noha a szokatlan szóalkotás ezt a nyelvi asszociátumot is felidéri (Derrida paradigmaalkotó könyvéből, *A disszeminációból* az első magyar nyelvű részlet *Szétzórás* címen jelent meg.) Az *Egytörve* cím alakilag ennyiben félrevezető: Nagy Ildikó Noémi nyelve semmit nem tör egyé, igen fegyelmegyetten rendezi sorba jelölőit, szövegének polírozott felülete lehetővé teszi a figyelem egyenletes siklását, biztonságot sugárzó, nemesen egyszerű nyelve hagyja, hogy olvasója a tartalomra koncentráljon. Mégsem tartom tévesnek a választott kötetcímet, még ha jellegében el is üt maguktól a novelláktól, hiszen jelentésénél fogva pontosan hivatkozik a kettős identitás, a kettős hagyomány terében létrejövő belátások természetére. Tulajdonképp mumusa ennek a kötetnek a törés, amelyet elegánsan, impozáns ívben sikerül elkerülnie; nem agyonreflektált posztmodern, egymás rétegeit szalázó narratív síkokat kapunk e kötetben, hanem sokkal inkább a könyvecske vizuális megjelenésével – *big up* Pintér Jánosnak – egybecsengő, tükörsima kidolgozottságú, homogén, egyenáramú nyelvi felületet, amely hangsúlyozza, nincs más választásunk: íranyítsuk a feldolgozott tapasztalatok érdekességére a figyelmünket.

↳ Halmai Tamás

Jó szándékú testek

(Miklya Anna: *Eloldozás*. Jelenkor, 2010)

„Nagyon is megértem azokat, akik bánatukban hímeznek, és azokat, akik azért horgolnak, mert beleszülettek az életbe.”
(Fernando Pessoa)

„Ne a lélekzetvételt. A zihálást.”
(Pilisinszky János)

Miklya Anna kisregénye igen kellemes meglepetés. Az 1987-es születésű szerző eddig leginkább verseket és recenziókat publikált, s blogot vezetett; első könyve azonban tehetséges prózaíróként állítja elénk. A barátságos könyvészeti formátum és Sebastian Stachowski mértéktartóan szép borítóterve gonddal kibontott elbeszélést takar. Az *Eloldozás* egyszerű történetet ad elő kevés szereplővel, de minduntalan lélektani mélységeket nyit, s társa-

dalmi kitekintésre ösztönöz. A szerző olvasata lényegét érint: „Ez a könyv a felnőtté válás regénye, és nemcsak a Jankáé, hanem az enyém is. A regény szerintem legnagyobb kérdése (és ez az én problémám is volt akkoriban), hogy mi történik akkor, ha a tetteknek nincs következményük, vagy a következmények elkerülhetők, megmásíthatók, lehozhatók. Akkor vajon nekem kell itélkezni magam fölött? Vagy nincs ítélet? Vagy nincs bűn sem? Próbáltam elkerülni, hogy a regény moralizáljon, de valahol ezek a kérdések ott lüktetnek a mélyén.” (*Még rengeteg írni válok van*, Hercsel Adél interjúja, Litera, 2010. július 1.) Egy friss kritika összefoglalása szerint a mű „egy furcsa, soha ki nem mondott, mégis igen mély plátói szerelem története, és néhány másik, testileg igen, de érzelmileg be nem teljesedhető kapcsolaté; a szeretett férfi halálának feldolgozása, feldolgozhatatlanságáé.” (Kovács Bálint, Magyar Narancs, 2010. július 1, 47.) De a cselekményt már a fülszöveg (szerkesztő: Csordás Kata) is szabatosan előlegezi meg: „Miklya Anna első regényének főszereplője és elbeszélője egy fiatal nő, aki, miután egy tragikus baleset következtében elvesztette a hozzá legközelebb álló személyt, Csicsit, emlékei segítségével megpróbálja megérteni a kettejük közötti bonyolult és ellentmondásos viszonyt. Janka minden egyéb kapcsolata, amit más fiúkkal kezdeményez, kudarcra van ítélve, s csak átmenetileg enyhíti azt a magányt és űrt, amit Csicsi halála okozott. Az első személyű, naplók vagy blogok szövegét idéző elbeszélés mögött lappangó titokra csak az utolsó lapokon derül fény.”

Hogy a középponti téma a halállal határolt élet (s abban a reménytelenül igaz szerelem) mivolta/mikéntje lesz, a fölütés jellegadóan alanyi önreflexiója azonosmód tudatosítja: „Mióta Csicsi meghalt, gondolkodom azon, mit jelent élni. Meghalni már látom, mit jelent.” (5) Néhány oldallal később így folytatódik a gondolatmenet: „Dehogyan gondolkodom én az életről. A halálról gondolkodom csak. Csicsi haláláról. A szerelem haláláról, Apám haláláról, Ádám haláláról. A testről. A halál testéről. Csicsiéről, a magaméről.” (10) Az én-elbeszélés főhősét az „állandó oldás-kötés, ez az ostoba játék” (59) foglalkoztatja, vagyis a viszonyok és viszonylatok kietlensége, a csalás és csalódás lelkesége, a testnek kiszolgáltatott létezés gyötrelmes mindennapjai. A „szeretet vagy álcarcos haldoklás” (Vasadi

